

บทบาทของดนตรีบำบัดในการศึกษาพิเศษ

The Role of Music Therapy in Special Education

นัทธี เชียงชนะนา

บทคัดย่อ

ดนตรีบำบัดเป็นศาสตร์แห่งการใช้ดนตรีที่อ้างอิงจากหลักฐานทางคลินิกและงานวิจัย โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และความสามารถทางด้านสติปัญญา ภาษาและการสื่อสาร ร่างกาย รวมทั้งสังคมและอารมณ์ตามความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคลโดยนักดนตรีบำบัดที่ได้รับการรับรองวิชาชีพ ดนตรีบำบัดได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษาพิเศษในฐานะของบริการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล นักดนตรีบำบัดจึงเป็นบุคคลสำคัญในการประเมินนักเรียน การกำหนดเป้าหมายและออกแบบกิจกรรมดนตรีบำบัดให้สอดคล้องกับเป้าหมายเฉพาะของนักเรียนในแต่ละคน เพื่อให้พวกเขาประสบความสำเร็จในการศึกษาพิเศษ บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของดนตรีบำบัดในการศึกษาพิเศษ เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจแก่นักดนตรีบำบัด ครูสอนดนตรี ครูการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง และบุคลากรอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โดยนำเสนอความรู้พื้นฐานทางดนตรีบำบัด บทบาทของดนตรีบำบัดในฐานะบริการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องในการศึกษาพิเศษ ดนตรีบำบัดกับกระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล รูปแบบการให้บริการดนตรีบำบัด และบทบาทของนักดนตรีบำบัดในระบบการศึกษาพิเศษ

คำสำคัญ: ดนตรีบำบัด / การศึกษาพิเศษ / นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

Abstract

Music therapy is the field of the therapeutic use of music based on evidence-based clinical practice and research that aims to enhance development and abilities in cognitive, language and communication, physical, as well as social and emotional domains regarding the needs of individuals by a certified music therapist. Music therapy plays an important role in special education as a related service to increase and support the learning of students with special needs in order to accomplish the IEP goals. Thus, the music therapist is a key individual with the responsibilities to assess the students, identify goals, and design music therapy interventions to meet individual students' goals that lead to achievement in special education. The purpose of this article is to present the key subject matter on the role of music therapy in special education in order to provide understanding to music therapists, music teachers, special education teachers, parents, and others who have important roles in developing and improving the learning of students with special needs. There are various topics presented in this article including the basic knowledge of music therapy, music therapy as a related service in special education, music therapy in the IEP process, the model of music therapy service, and the role of music therapists in special education.

KEYWORDS: MUSIC THERAPY / SPECIAL EDUCATION / STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS

บทนำ

ดนตรีจัดเป็นศิลปะแห่งโสตศิลป์ที่เกิดขึ้นจากการร้อยเรียงเสียงอย่างมีระบบ มีระเบียบแบบแผนจนเกิดความไพเราะ และสามารถสื่อความหมายหรือสื่ออารมณ์ของบทเพลงอย่างมีวัตถุประสงค์ ซึ่งเกิดประโยชน์แก่นมนุษย์ทั้งในฐานะผู้ฟัง ผู้บรรเลง หรือผู้ขับร้อง (Allen & Rehm, 1971; Hoffer, 1985) ดังที่ Plato ได้กล่าวว่า

*“I would teach children music, physics, and philosophy;
but most importantly music, for the patterns in music and
all the arts are the keys to learning”*

— Plato (NAMM Foundation, 2018)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของดนตรีต่อเด็กทุกคน ดนตรีจึงเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนรู้สำหรับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย และทุกเชื้อชาติ คนทุกคนสามารถเข้าถึง รับรู้ และซาบซึ้งกับประสบการณ์ทางดนตรีได้ในหนทางที่แตกต่างกันออกไป คงปฏิเสธไม่ได้ว่ามนุษย์ส่วนใหญ่มีความชื่นชอบในดนตรีไม่ว่าจะเป็นการฟัง การร้องเพลง การเล่นเครื่องดนตรี หรือการเคลื่อนไหวประกอบดนตรี ด้วยที่ว่าดนตรีสามารถสร้างความสุข สนุกสนาน และสามารถปรับอารมณ์ของมนุษย์ได้อย่างหลากหลาย ด้วยเหตุนี้ดนตรีจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตของมนุษย์ในหลากหลายบริบท โดยเฉพาะบริบทของการศึกษาไม่เพียงเฉพาะการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไปเท่านั้น แต่ดนตรียังมีบทบาทสำคัญในการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษอีกด้วย

การศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษหรือที่เราเรียกกันว่าการศึกษาพิเศษนั้น เป็นการจัดการศึกษาที่ออกแบบมาเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการพิเศษของนักเรียนในแต่ละคน ซึ่งรวมถึงการออกแบบหลักสูตร วิธีการสอน สื่อ/อุปกรณ์การสอน และการวัดและประเมินผลที่ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน รวมทั้งมีการให้บริการสนับสนุน หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะสามารถส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนได้เป็นอย่างดี (Gargiulo, 2009; TEACH, 2016)

ดนตรีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษาพิเศษ อยู่ด้วยกัน 2 บทบาท คือ 1) บทบาทของดนตรีศึกษา (Music Education) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีความรู้ในเนื้อหาทางดนตรี ทักษะทางดนตรีและเกิดความซาบซึ้งทางดนตรี และ 2) บทบาทของดนตรีบำบัด (Music Therapy) มีเป้าหมายเพื่อใช้กิจกรรมทางดนตรีในการส่งเสริม

พัฒนาการ พฤติกรรม และความสามารถอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางดนตรีให้แก่ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเพื่อส่งเสริมให้พวกเขาประสบความสำเร็จในการศึกษาพิเศษ (Adamek & Darrow, 2010; American Music Therapy Association [AMTA], 2018a)

ดนตรีบำบัดเข้ามามีบทบาทในการศึกษาพิเศษตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 18 โดย Jean-Marc-Gaspard Itard ซึ่งใช้ดนตรีเพื่อการวินิจฉัยและการบำบัดปัญหาทางการพูดและการได้ยินในนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และมีการค้นพบว่าดนตรีมีประสิทธิภาพ ในการฟื้นฟูสติประสาทและทักษะการพูดในนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อีกทั้ง ดนตรียังเข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนตาบอดอีกด้วย (Solomon, 1980) ด้วยประโยชน์ของดนตรีบำบัดจึงมีผู้ที่สนใจนำดนตรีบำบัดไปใช้ในการ ส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในกลุ่มอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจน กระทั่งในปัจจุบัน สำหรับในประเทศไทยดนตรีบำบัดได้เข้ามามีบทบาทในโรงเรียนการศึกษา- พิเศษเป็นที่แรก ๆ โดยเฉพาะโรงเรียนโสตศึกษาที่จัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มี ความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งใช้ดนตรีเพื่อเป้าหมายในการส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เช่น สังคม อารมณ์ ภาษาและการสื่อสาร สติปัญญา และร่างกายสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่อง ทางการได้ยินตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษา โดยครูสอนดนตรีเป็นผู้จัดกิจกรรม (นที เชิงชนะนา, 2559) และในปัจจุบันมีการใช้ดนตรีบำบัดเพื่อส่งเสริมพัฒนาการนักเรียนที่มี ความต้องการพิเศษอย่างแพร่หลายมากขึ้นทั้งในโรงเรียนการศึกษาพิเศษและโรงเรียนเรียนร่วม

ในปัจจุบันมีข้อค้นพบจากงานวิจัยที่หลากหลายที่แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของดนตรี บำบัดสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่เรียนในระบบการศึกษาพิเศษ เช่น ดนตรีบำบัด สามารถส่งเสริมภาษาและการสื่อสาร (Brown, 2017; Chiengchana & Trakarnrung, 2014; Kern, Wolery, & Aldridge, 2007) พัฒนาทักษะทางสังคม (Kern & Aldridge, 2006; Vaiouli, Grimmet, & Ruich, 2015) และพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา (Pasiali, LaGasse, & Penn, 2014) ในนักเรียนออทิสซึมได้ ดนตรีบำบัดสามารถส่งเสริมการอ่านและความเข้าใจใน คำศัพท์ในนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ได้ (Register, Darrow, Swedberg, & Standley, 2007) ดนตรีบำบัดสามารถส่งเสริมทักษะทางอารมณ์และลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ในนักเรียนที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ได้ (Choi, 2010; Ross, 2016) และ ดนตรีสามารถพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวร่างกายในนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้ (DeBedout & Worden, 2006)

ด้วยความสำคัญของดนตรีบำบัดในการศึกษาพิเศษ บทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของดนตรีบำบัดในการศึกษาพิเศษ เพื่อสร้าง

ความรู้และความเข้าใจแก่นักดนตรีบำบัด ครูสอนดนตรี ครูการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง และบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เนื้อหาสาระในบทความฉบับนี้แบ่งการนำเสนอเป็น 5 ประเด็น คือ 1) ความรู้พื้นฐานทางดนตรีบำบัด 2) ดนตรีบำบัดในฐานะบริการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องในการศึกษาพิเศษ 3) ดนตรีบำบัดกับกระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) 4) รูปแบบการให้บริการดนตรีบำบัดในการศึกษาพิเศษ และ 5) บทบาทของนักดนตรีบำบัดในระบบโรงเรียน

ความรู้พื้นฐานทางดนตรีบำบัด

ดนตรีบำบัด หมายถึง การใช้กิจกรรมทางดนตรีที่ได้มาจากข้อค้นพบจากหลักฐานทางคลินิกและการวิจัยโดยนักดนตรีบำบัดผู้ซึ่งผ่านการรับรองวิชาชีพดนตรีบำบัด เพื่อเป้าหมายเฉพาะบุคคลภายใต้สัมพันธภาพทางการบำบัด (American Music Therapy Association [AMTA], 2018b) เป้าหมายของดนตรีบำบัดแตกต่างจากเป้าหมายของการเรียนการสอนดนตรี ซึ่งเราเรียกเป้าหมายนี้ว่า “เป้าหมายที่ไม่ใช่ดนตรี (non-musical goals) ได้แก่ เป้าหมายด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์ และการสื่อสาร (AMTA, 2018b; British Association for Music Therapy [BAMT], 2018) นักดนตรีบำบัดเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนกิจกรรมทางดนตรี เช่น กิจกรรมการสร้างสรรค์ทางดนตรี การร้องเพลง การเคลื่อนไหว และ/หรือการฟังเพลง (AMTA, 2018b) ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการบำบัดของผู้รับบริการแต่ละคนเพื่อส่งเสริมให้บุคคลนั้น ๆ มีพัฒนาการ สุขภาพ และสุขภาวะที่ดีในการดำรงชีวิต (Canadian Association of Music Therapists [CAMT], 2018)

เมื่อกล่าวถึงนักดนตรีบำบัด ซึ่งต้องเป็นผู้ที่ผ่านการเรียนในระดับปริญญาสาขาดนตรีบำบัด ผ่านการฝึกประสบการณ์ทางดนตรีบำบัด และได้รับการรับรองวิชาชีพทางดนตรีบำบัด ซึ่งในแต่ละประเทศมีชื่อเรียกประกาศนียบัตรรับรองวิชาชีพแตกต่างกันออกไป เช่น Music Therapist-Board Certified (MT-BC) ของประเทศสหรัฐอเมริกา (The Certification Board for Music Therapists [CBMT], 2018) Music Therapist Accredited (MTA) ของประเทศแคนาดา (CAMT, 2018) Registered Music Therapist (RMT) ของประเทศออสเตรเลีย (Australian Music Therapy Association, 2018) และ Health and Care Professions Council (HCPC) Registered Music Therapists ของประเทศอังกฤษ (BAMT, 2018) สำหรับในประเทศไทยยังไม่มี การรับรองวิชาชีพทางดนตรีบำบัด แต่อย่างไรก็ตามการที่จะเป็นนักดนตรีบำบัดในประเทศไทยได้นั้นจะต้องผ่านการเรียนในระดับปริญญาสาขาดนตรี

บำบัด และผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางดนตรีบำบัด ซึ่ง ณ ขณะนี้มีการเปิดสอนในระดับปริญญาโท สาขาวิชาดนตรีบำบัด ที่วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งถือได้ว่าเป็นที่เดียวในประเทศไทยที่เปิดสอนในหลักสูตรทางดนตรีบำบัด

สถานที่ทำงานของนักดนตรีบำบัดนั้นสามารถทำงานได้ทั้งในศูนย์บริการทางการแพทย์และในสถานศึกษา ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลากหลายรูปแบบ เช่น โรงพยาบาล คลินิก บ้านผู้ป่วย ศูนย์สำหรับบุคคลที่มีความพิการ เรือนจำ โรงเรียน และศูนย์สุขภาพจิต นักดนตรีบำบัดบางคนสามารถให้บริการอิสระหรือเป็นผู้ให้คำปรึกษา นอกจากนี้ยังสามารถจัดอบรม ให้คำปรึกษากับนักศึกษาฝึกงานทางดนตรีบำบัด หรือเป็นผู้บริหารได้อีกด้วย (Davis, Gfeller, & Thaut, 2008) ด้วยความหลากหลายของสถานที่ทำงานจึงทำให้นักดนตรีบำบัดให้บริการกับกลุ่มผู้รับบริการได้อย่างหลากหลายด้วยกัน เช่นกัน ดังที่ CAMT (2018) ได้ระบุว่า กลุ่มผู้เข้ารับบริการดนตรีบำบัดมีความหลากหลายแตกต่างกันตามช่วงอายุ ความสามารถ และพื้นฐานทางดนตรี

ผู้เข้ารับบริการดนตรีบำบัด สามารถจำแนกได้เป็น 11 ประเภท (Davis et al., 2008) ได้แก่ 1) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 2) บุคคลที่มีภาวะออทิซึม 3) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย 4) บุคคลที่อยู่ในวัยชรา 5) บุคคลที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ 6) บุคคลที่มีปัญหาทางประสาทการรับรู้ ได้แก่ ความบกพร่องทางการได้ยิน และความบกพร่องทางการเห็น 7) กลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษในระบบโรงเรียน 8) นักโทษที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต 9) ผู้ป่วยมีปัญหาระบบประสาท 10) ผู้ป่วยในโรงพยาบาลที่เข้ารับกระบวนการรักษาทางการแพทย์ และ 11) บุคคลทั่วไปที่มีสภาวะที่ดี

ในประเทศไทย ประเภทของกลุ่มผู้เข้ารับบริการดนตรีบำบัดนั้นมีความหลากหลายเช่นกัน ดังข้อค้นพบจากงานวิจัยของ นันทิ์ เชียงชนะ และ สมชัย ตรีการรุ่ง (2558) ที่นำเสนอผลการสังเคราะห์งานวิจัยทางดนตรีบำบัดและให้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนผู้เข้ารับบริการดนตรีบำบัดจำแนกตามกิจกรรมดนตรีบำบัดในประเทศไทย ซึ่งพบว่า กลุ่มผู้เข้ารับบริการดนตรีบำบัดส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษา รongลงมาคือกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ กลุ่มผู้ป่วยโรคเมเร็ง กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้ป่วยฉุกเฉิน ตามลำดับ

ดนตรีบำบัดในฐานะบริการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องในการศึกษาพิเศษ

ดนตรีบำบัดสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อบุคคลที่หลากหลายทุกเพศทุกวัย (Davis et al., 2008) โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษประเภทต่าง ๆ ที่สามารถได้รับประโยชน์จากดนตรีตามสิทธิที่พวกเขาพึงจะได้รับ ในประเทศสหรัฐอเมริกา นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่จดทะเบียนเป็นคนพิการจะได้รับสิทธิในการเข้า-

ศึกษาตามในระบบการศึกษาพิเศษตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย Individuals with Disabilities Education Act (IDEA) ซึ่งนอกเหนือจากการได้รับการศึกษาพิเศษแล้วนั้น พวกเขายังได้รับบริการสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง (related services) เพื่อส่งเสริมให้พวกเขาประสบความสำเร็จในการศึกษา บริการเหล่านี้ ได้แก่ กิจกรรมบำบัด กายภาพบำบัด อรรถบำบัด รวมทั้งดนตรีบำบัด (Adamek & Darrow, 2008)

การให้บริการดนตรีบำบัดสำหรับนักเรียนพิการในประเทศไทยในประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการแพทย์ จัดเป็นบริการหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2552) นอกจากนี้ ดนตรีบำบัดถูกกำหนดให้เป็นบริการหนึ่งซึ่งถูกระบุไว้ใน คู่มือรายการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2553 ซึ่งนักเรียนพิการที่ขึ้นทะเบียนเป็นคนพิการมีสิทธิในการรับบริการดนตรีบำบัดตามกฎหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

ดนตรีบำบัดกับกระบวนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP)

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ระบุว่า แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Plan: IEP) หมายถึง แผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล และ ในพระราชบัญญัติเดียวกันนี้ ในหมวดที่ 1 มาตราที่ 8 ได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาของคนพิการไว้ว่า ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ และต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศกระทรวง ตามกฎหมายดังกล่าวบริการต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การศึกษาพิเศษจึงต้องถูกระบุไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล รวมทั้งการให้บริการดนตรีบำบัดด้วยเช่นกัน

ขั้นตอนการให้บริการดนตรีบำบัดเริ่มต้นจากกระบวนการส่งต่อ (referral) โดยคณะจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ซึ่งได้ประเมินเบื้องต้นแล้วว่า ดนตรีบำบัดมีประโยชน์ต่อนักเรียนคนนั้น ๆ ในการสนับสนุนส่งเสริมให้พวกเขาประสบความสำเร็จในการศึกษา (Adamek & Darrow, 2010) นอกจากนี้คนดนตรีบำบัดสามารถจัดเตรียมแบบสอบถามหรือแบบตรวจสอบรายการสำหรับการส่งต่อไว้ให้กับบุคลากรในโรงเรียนหรือผู้ปกครองเพื่อใช้

ในการประเมินเบื้องต้นว่านักเรียนมีความเหมาะสมที่จะเข้ารับการประเมินเพื่อเข้ารับบริการดนตรีบำบัดหรือไม่ (Bradfield, Carlenius, Gold, & White, 2007) ก่อนการประเมินทางดนตรีบำบัดจะเริ่มขึ้น นักดนตรีบำบัดจะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ปกครอง โดยผู้ปกครองหรือผู้ดูแลนักเรียนจะต้องลงนามในหนังสือแสดงเจตนายินยอมอย่างเป็นทางการ ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการกำหนดระยะเวลาของการประเมินและรายงานผลการประเมินให้กับคณะจัดทำ IEP ภายใน 60 วัน เพื่อแสดงหลักฐานว่าดนตรีบำบัดมีความเหมาะสมต่อนักเรียนคนนั้น ๆ หรือไม่ การประเมินการเข้ารับบริการดนตรีบำบัดนั้น นอกเหนือจากการประเมินความเหมาะสมต่อการรับบริการดนตรีบำบัดแล้วนั้น นักดนตรีบำบัดยังต้องแสดงข้อมูลที่สำคัญของตัวนักเรียน โดยเฉพาะจุดเด่น และความต้องการจำเป็นให้ชัดเจน เพื่อประโยชน์ต่อการกำหนดเป้าหมายในแผน IEP (Ritter-Cantesanu, 2014)

ในปัจจุบันเครื่องมือและกระบวนการประเมินทางดนตรีบำบัดสำหรับการศึกษาพิเศษที่ได้รับความนิยม คือ Special Education Music Therapy Assessment Process (SEMTAP) พัฒนาขึ้นโดย Brunk and Coleman (2002) ซึ่งนักดนตรีบำบัดจะใช้ SEMTAP ในการประเมินความสามารถของนักเรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายในแผน IEP โดยประเมินเปรียบเทียบกับสภาพการณ์ที่ให้อาชีพดนตรีบำบัดกับสภาพการณ์ที่ไม่มีดนตรีบำบัด เพื่อแสดงข้อมูลที่ชัดเจนว่าดนตรีบำบัดจะเกิดประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในการศึกษาพิเศษของนักเรียนคนนั้น ๆ จริง (Adamek & Darrow, 2010)

Brunk and Coleman (2002) อธิบายขั้นตอนการประเมินทางดนตรีบำบัดโดย Special Education Music Therapy Assessment Process (SEMTAP) ไว้ 3 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) การขออนุญาตยินยอมเพื่อเข้ารับการประเมิน
- 2) กระบวนการประเมินทางดนตรีบำบัด ประกอบด้วย
 - 2.1 การศึกษาและทบทวนจากเอกสารที่แสดงข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับตัวนักเรียน
 - 2.2 การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน
 - 2.3 การสังเกตพฤติกรรม/ความสามารถของนักเรียนในสภาพการณ์ที่ไม่มีดนตรี
 - 2.4 การจัดเตรียมการประเมินทางดนตรีบำบัด
 - 2.5 การลงมือประเมินทางดนตรีบำบัด
 - 2.6 การวิเคราะห์ผลการประเมินและจัดเตรียมเอกสารรายงานผลการประเมิน
- 3) การนำเสนอรายงานการประเมินและข้อเสนอแนะต่อคณะจัดทำ IEP

เมื่อผลการประเมินเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าคนตรีบำบัดสามารถเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน การให้บริการคนตรีบำบัดจะต้องถูกระบุไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) (Adamek & Darrow, 2010) ซึ่งลักษณะของการให้บริการคนตรีบำบัดมีอยู่ด้วยกัน 3 ลักษณะ คือ 1) การให้บริการคนตรีบำบัดโดยตรงต่อตัวนักเรียนในลักษณะรายบุคคลในห้องสอนเสริม 2) การให้บริการร่วมกับชั้นเรียนรายวิชาอื่น ๆ หรือในการบำบัดอื่น ๆ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และ 3) การให้บริการผสมผสานระหว่างสองลักษณะ (Adamek & Darrow, 2010; Adler, 2006; Ritter-Cantesanu, 2014) หน้าที่สำคัญของนักคนตรีบำบัด คือ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูประจำชั้น ครูการศึกษาพิเศษ และทีมสหวิชาชีพ

หน้าที่แรกของนักคนตรีบำบัดในกระบวนการทำแผน IEP คือ การกำหนดเป้าหมายของการให้บริการคนตรีบำบัดลงในแผน IEP ให้สอดคล้องกับกรอบเป้าหมายของหลักสูตรในโรงเรียนหรือการให้บริการอื่น ๆ ในสถานศึกษานั้น ๆ โดยการกำหนดเป้าหมายเป็นระยะเวลา 1 ปี หรืออาจจะน้อยกว่านั้นตามความต้องการจำเป็นของนักเรียน จากเป้าหมายนำไปสู่การกำหนดจุดประสงค์ของการบำบัดแบ่งตามช่วงเวลา เช่น 4 เดือน หรือ 6 เดือน (Ritter-Cantesanu, 2014) โดยทั่วไปขอบเขตของเป้าหมายทางคนตรีบำบัดสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษครอบคลุมการส่งเสริมพัฒนาการในหลายด้าน เช่น การส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องด้านการสื่อสาร การพัฒนาทักษะทางวิชาการและการเตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนชั้นปฐมวัยที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง และการแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาทางพฤติกรรม การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม และอารมณ์ รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมยามว่างให้นักเรียนได้ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์อีกด้วย (Adamek & Darrow, 2010)

รูปแบบการให้บริการคนตรีบำบัดในการศึกษาพิเศษ

ปัจจุบัน การจัดการศึกษาพิเศษมีรูปแบบการให้บริการอยู่หลากหลาย เช่น รูปแบบการเรียนรวม รูปแบบการเรียนร่วม รูปแบบห้องสอนเสริม รูปแบบชั้นเรียนพิเศษ โรงเรียนเฉพาะความพิการ การให้บริการในศูนย์ฟื้นฟูหรือบำบัด และการให้บริการในโรงพยาบาลและผู้ป่วยติดบ้าน (Adamek & Darrow, 2008; Adamek & Darrow, 2010) สำหรับรูปแบบการให้บริการคนตรีบำบัดในการศึกษาพิเศษนั้นสามารถให้บริการได้ครอบคลุมรูปแบบดังกล่าวข้างต้น แต่โดยส่วนใหญ่มักจะให้บริการในระบบสถานศึกษาหรือโรงเรียน โดยมีรูปแบบการให้บริการที่หลากหลาย ดังที่ Adler (2006) ได้อธิบายรูปแบบเฉพาะของการให้บริการคนตรีบำบัดไว้ ดังต่อไปนี้

1. การให้บริการแบบตัวต่อตัว (one-on-one sessions) เป็นการให้บริการดนตรีบำบัดกับนักเรียน 1 คน ตัวต่อตัว โดยมักจะเป็นการให้บริการในห้องสอนเสริม ซึ่งมีการแยกนักเรียนออกมาบำบัดเดี่ยว สำหรับจำนวนครั้งของการให้บริการสามารถให้บริการ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ใช้เวลาประมาณ 45–60 นาที หรือสัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยใช้เวลาประมาณ 30 นาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของนักเรียนในแต่ละคน การบำบัดแบบตัวต่อตัวมีประโยชน์ต่อการส่งเสริมเป้าหมายเฉพาะบุคคล ซึ่งสามารถส่งเสริมให้เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมายนั้น ๆ ได้อย่างรวดเร็วกว่าการบำบัดแบบกลุ่ม

2. การให้บริการแบบกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ (small and large group) เป็นการให้บริการแบบกลุ่ม โดยนักดนตรีบำบัดจะต้องจัดกลุ่มนักเรียนตามระดับความสามารถ และความต้องการจำเป็นในระดับเดียวกัน และ ตามเป้าหมายและจุดประสงค์ของการบำบัดเดียวกัน ซึ่งการบำบัดแบบกลุ่มนี้จะต้องเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้และส่งเสริมทักษะทางสังคมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนทุกคนในกลุ่ม

3. การให้บริการในชั้นเรียนรวม (inclusive classroom) เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้เรียนและทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียนปกติในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของชั้นเรียน ในลักษณะของการเรียนรวมแบบเต็มเวลา (full inclusion) โดยนักดนตรีบำบัดจะต้องพิจารณานักเรียนเป็นรายบุคคลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ในชั้นเรียนรวมนักดนตรีบำบัดจะต้องทำงานร่วมกันกับครู นักสหวิชาชีพอื่น ๆ รวมทั้งผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมนักเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

4. การให้บริการในกิจกรรมทางดนตรีแบบกลุ่มบูรณาการ (integrated group music experiences) สำหรับกิจกรรมดนตรีแบบบูรณาการนั้น หมายถึง กิจกรรมดนตรีที่มีการแสดงร่วมกัน เช่น คอรัส การบรรเลง รวมนว รวมทั้งการแสดงละครร้อง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นบ่อยครั้งในโรงเรียน หน้าที่ของนักดนตรีบำบัดคือการสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนสามารถจัดกิจกรรมการแสดงทางดนตรีได้ โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เช่น การจัดหาอาสาสมัครเพื่อนนักเรียนให้เป็นต้นแบบ (role model) ในการแสดงหรือเป็นผู้ช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในระหว่างซ้อมและระหว่างการแสดง การปรับโน้ตเพลงให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของนักเรียน การจัดเวลาฝึกซ้อมเพิ่มเติม การสนับสนุนให้นักเรียนจัดแสดงดนตรีในชุมชน ตลอดจนการจัดกิจกรรมดนตรีร่วมกับสถานศึกษาอื่น ๆ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น

บทบาทของนักดนตรีบำบัดในระบบโรงเรียน

รูปแบบการให้บริการดนตรีบำบัดในโรงเรียน แสดงให้เห็นว่า บทบาทของนักดนตรีบำบัดไม่ได้จำกัดเพียงแค่การให้บริการดนตรีบำบัดโดยตรงแก่นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเท่านั้น แต่นักดนตรีบำบัดสามารถให้บริการดนตรีบำบัด โดยจัดกิจกรรมร่วมกับครูสอนดนตรีในชั้นเรียนดนตรีได้ด้วยเช่นกัน โดยนักดนตรีบำบัดจะมุ่งไปที่เป้าหมายที่ไม่ใช่ดนตรี (non-musical goals) ส่วนครูสอนดนตรีมุ่งไปที่เป้าหมายทางดนตรี (musical goals) และอีกบทบาทหนึ่งของนักดนตรีบำบัด คือ การเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ครูสอนดนตรี ครูประจำรายวิชา และครูการศึกษาพิเศษ

นักดนตรีบำบัดเป็นผู้ที่ได้รับการเรียนและฝึกอบรมเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนกิจกรรมดนตรีที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและนักเรียนพิการมาเป็นอย่างดี จึงสามารถให้คำแนะนำแก่ครูสอนดนตรีที่จัดกิจกรรมดนตรีในชั้นเรียนรวม โดยสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการคัดเลือกบทเพลง ปรับเปลี่ยนเครื่องดนตรี และจัดประสบการณ์ทางดนตรีที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของนักเรียนในแต่ละคน (Adler, 2006; AMTA, 2018a; Darrow, 1999) อีกทั้งยังสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการพฤติกรรมและการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมระหว่างนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษกับนักเรียนทั่วไป ตลอดจนการส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการสื่อสารข้อมูลกับบุคลากรครูอื่น ๆ ในโรงเรียนได้อีกด้วย (Adamek & Darrow, 2010)

นอกจากนี้นักดนตรีบำบัดยังสามารถให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำแก่ครูประจำรายวิชา และครูการศึกษาพิเศษ ดังที่ Adamek and Darrow (2010) ได้กล่าวไว้ 4 ประเด็นด้วยกัน คือ 1) การให้คำแนะนำเกี่ยวกับบทเพลงที่ใช้สอนและส่งเสริมทักษะทางวิชาการ 2) การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมดนตรีที่ส่งเสริมทักษะทางสังคมและการทำงานร่วมกันของนักเรียน 3) การให้คำแนะนำดนตรีที่เหมาะสมกับการเสริมแรงในการเรียนรู้ของนักเรียน และ 4) การให้คำแนะนำการใช้ดนตรีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะสามารถส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จในชั้นเรียน

บทสรุป

ดนตรีบำบัดเป็นศาสตร์แห่งการใช้ดนตรีที่ได้มาจากข้อค้นพบจากหลักฐานทางคลินิกและการวิจัยโดยนักดนตรีบำบัดผู้ซึ่งผ่านการรับรองวิชาชีพดนตรีบำบัด เพื่อเป้าหมายเฉพาะบุคคลภายใต้สัมพันธภาพทางการบำบัดดนตรีบำบัดเข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษาพิเศษในฐานะบริการสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง (related services) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียน

ที่มีความต้องการพิเศษประสบความสำเร็จในการเรียนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล การให้บริการดนตรีบำบัดจะขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นของนักเรียนในแต่ละคนซึ่งได้จากการประเมินเบื้องต้นโดยคณะกรรมการการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ซึ่งเป็นผู้ส่งต่อนักเรียนให้กับนักดนตรีบำบัด โดยนักดนตรีบำบัดจะเป็นผู้ประเมินการเข้ารับบริการอีกครั้งโดยใช้กระบวนการประเมินที่ชื่อว่า Special Education Music Therapy Assessment Process (SEMTAP) เพื่อประเมินว่าดนตรีบำบัดจะเกิดประโยชน์ต่อความก้าวหน้าในการศึกษาพิเศษของนักเรียนคนนั้นๆหรือไม่ หากผลการประเมินเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าดนตรีบำบัดสามารถเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน นักดนตรีบำบัดต้องกำหนดเป้าหมายของการให้บริการดนตรีบำบัดลงในแผน IEP ซึ่งนักดนตรีบำบัดสามารถให้บริการดนตรีบำบัดได้ 4 รูปแบบ คือ 1) การให้บริการแบบตัวต่อตัว 2) การให้บริการแบบกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ 3) การให้บริการในชั้นเรียนรวม และ 4) การให้บริการในกิจกรรมทางดนตรีแบบกลุ่มบูรณาการ สำหรับบทบาทของนักดนตรีบำบัดในการศึกษาพิเศษนั้น นอกจากจะเป็นผู้ให้บริการดนตรีบำบัดโดยตรงแล้ว ยังสามารถให้บริการดนตรีบำบัดในชั้นเรียนดนตรีร่วมกับครูสอนดนตรี และยังเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการจัดประสบการณ์ทางดนตรีแก่ครูสอนดนตรี ครูประจำรายวิชา และครูการศึกษาพิเศษได้อีกด้วย ทั้งนี้การให้บริการดนตรีบำบัดจะประสบความสำเร็จได้จะต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษหลายฝ่าย ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความฉบับนี้จะให้สาระสำคัญที่เป็นประโยชน์และสร้างความเข้าใจให้แก่แก่นักดนตรีบำบัด ครูสอนดนตรี ครูการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะต่อยอดองค์ความรู้ไปพัฒนากระบวนการให้บริการดนตรีบำบัด และพัฒนางานวิจัยด้านดนตรีบำบัดในการศึกษาพิเศษของประเทศไทยให้เกิดผลสำเร็จต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. สืบค้นจาก <http://dep.go.th/sites/default/files/files/law/38.pdf>
- นัทธี เชียงชนะ และ สมชัย ตระการรุ่ง. (2558). วิธีการบำบัดทางดนตรี: การวิเคราะห์เนื้อหาจากงานวิจัย. *วารสารสาธารณสุขศาสตร์*, 10(13), 92-106.
- นัทธี เชียงชนะ. (2559). ดนตรีสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน: การประเมินความต้องการจำเป็นในโรงเรียน สอนคนหูหนวก. *วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ*, 5(1), 23-39.

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยกระบวนการทาง การแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552. (2552, 30 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 126 ตอนพิเศษ 163 ง.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *คู่มือรายการสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2553*. สืบค้นจาก <http://gtech.obec.go.th/home.html>

ภาษาอังกฤษ

Adamek, M., & Darrow, A. A. (2008). Music therapy in special education. In W. B. Davis, K. E. Gfeller, & M. H. Thaut (Eds.), *An introduction to music therapy: Theory and practice* (3rd ed., pp. 405-426). Silver Spring, MD: American Music Therapy Association.

Adamek, M., & Darrow, A. A. (2010). *Music in special education*. Silver Spring, MD: American Music Therapy Association.

Adler, R. F. (2006). Goals and treatment objectives, settings, and service delivery models for the school age years. In M. E. Humpal & C. Colwell (Eds.), *Effective clinical practice in music therapy: Early childhood and school age educational settings*. Silver Spring, MD: American Music Therapy Association.

Allen, W., & Rehm, J. (1971). *Introduction to music theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

American Music Therapy Association (AMTA). (2018a). *Music therapy and music education: Meeting the needs of children with disabilities*. Retrieved from https://www.musictherapy.org/assets/1/7/MT_Music_Ed_2006.pdf

American Music Therapy Association (AMTA). (2018b). *Definition and quotes about music therapy*. Retrieved from <https://www.musictherapy.org/about/quotes/>

Australian Music Therapy Association. (2018). *What is an RMT*. Retrieved from <https://www.austmta.org.au/about-us/what-is-a-rmt>

Bradfield, C., Carlenius, J., Gold, C., & White, M. (2007). *MT-SEAS: Music therapy*

- special education assessment scale manual (A Supplement to the SEMTAP)*. Grapevine, TX: Prelude Music Therapy.
- British Association for Music Therapy (BAMT). (2018). *What is music therapy?*. Retrieved from <https://www.bamt.org/music-therapy/what-is-music-therapy.html>
- Brown, L. S. (2017). The influence of music on facial emotion recognition in children with autism spectrum disorder and neurotypical children. *Journal of Music Therapy*, 54(1), 55-79.
- Brunk, B., & Coleman, K. (2002). A special education music therapy assessment process. In B. Wilson (Ed.), *Models of music therapy interventions in school settings* (2nd ed., pp. 69-82). Silver Spring, MD: American Music Therapy Association.
- Canadian Association of Music Therapists (CAMT). (2018). *About music therapy*. Retrieved from <https://www.musictherapy.ca/about-camt-music-therapy/about-music-therapy/>
- Chiangchana, N., & Trakarnrung, S. (2014). The effect of Kodály-based music experiences on joint attention in children with autism spectrum disorders. *Asian Biomedicine*, 8(4), 547-555.
- Choi, C. M. (2010). A pilot analysis of the psychological themes found during the caring at Columbia-music therapy program with refugee adolescents from North Korea. *Journal of Music Therapy*, 47(4), 380-407.
- Darrow, A. A. (1999). Music educators' perceptions regarding the inclusion of students with severe disabilities in music classrooms. *Journal of Music Therapy*, 36, 254-273.
- Davis, W. B., Gfeller, K. E., & Thaut, M. H. (2008). *An introduction to music therapy: Theory and practice*. Silver Spring, MD: American Music Therapy Association.
- DeBedout, J. K., & Worden, M. C. (2006) Motivators for children with severe intellectual disabilities in the self-contained classroom: A movement analysis. *Journal of Music Therapy*, 43(2), 123-135.
- Gargiulo, R. M. (2009). *Special education in contemporary society*. Thousand

- Oaks, CA: Sage.
- Hoffer, C. R. (1985). *The understand of music*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Kern, P., & Aldridge, D. (2006). Using embedded music therapy invention to support outdoor play of young children with autism in an inclusive community-based child care program. *Journal of Music Therapy*, 43(4), 270-294.
- Kern, P., Wolery, M., & Aldridge, D. (2007). Use of songs to promote independence in morning greeting routines for young children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 37(7), 1264-1271.
- NAMM Foundation. (2018). *Facts and quotes about music education*. Retrieved from <https://www.nammfoundation.org/why-music-matters/research-briefs-did-you-know>
- Pasiali, V., LaGasse, A. B., & Penn, S. L. (2014). The effect of musical attention control training (MACT) on attention skills of adolescents with neurodevelopmental delays: A pilot study. *Journal of Music Therapy*, 51(4), 333-354.
- Register, D., Darrow, A. A., Swedberg, O., & Standley, J. (2007). The use of music to enhance reading skills of second grade students and students with reading disabilities. *Journal of Music Therapy*, 44(1), 23-37.
- Ritter-Cantesanu, G. (2014). Music therapy and the IEP process. *Music Therapy Perspectives*, 32(2), 142-152.
- Ross, S. (2016). Utilizing rhythm-based strategies to enhance self-expression and participation in students with emotional and behavioral issues: A pilot study. *Music Therapy Perspectives*, 34(1), 99-105.
- Solomon, A. L. (1980). Music in special education before 1930: Hearing and speech development. *Journal of Research in Music Education*, 28, 236-242.
- TEACH. (2016). *What is special education*. Retrieved from <https://teach.com/what-is-special-education/>

- The Certification Board for Music Therapists (CBMT). (2018). *About certification*. Retrieved from <http://www.cbmt.org/about-certification/>
- Vaiouli, P., Grimmet, K., & Ruich, L. J. (2015). "Bill is now singing": Joint engagement and the emergence of social communication of three young children with autism. *Autism: The International Journal of Research and Practice*, 19(1), 73-83.

.....

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร.นัทธิ เชียงชนะ อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความต้องการพิเศษ ภาควิชาหุหนวกศึกษา วิทยาลัย
ราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล
อีเมล: natee.che@mahidol.ac.th